

Rode anjer

LAILA
IBRAHIM

Twee vrouwen, verbonden door
het leven van hun grootmoeders,
steunen elkaar in hun zoektocht
naar vrijheid en gelijkheid.

Laila Ibrahim

Rode anjer

Vertaald door Susanne Castermans-Nelleke

KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

Voor de grote kring van liefdevolle en gulle mensen die ons omringden tijdens een wereldwijde pandemie.

Sta dan op, christenvrouwen van nu! Sta op, alle vrouwen met een hart, of wij nu gedoopt zijn met water of met tranen! Zeg ferm: Wij zullen grote vraagstukken niet laten beslissen door irrelevante machten. Onze echtgenoten zullen niet stinkend naar welk bloedbad dan ook naar ons terugkomen voor liefkozingen en applaus. Onze zonen zullen ons niet worden afgenomen zodat hun alles wat wij hun over naastenliefde, barmhartigheid en geduld hebben bijgebracht weer kan worden afgenomen. Wij, vrouwen van dit ene land, zullen te beducht zijn voor die van een ander land en zullen daarom niet toestaan dat onze zonen gedrild worden om die van hen te verwonden. Vanuit het binnenste van de verwoeste aarde rijst een stem op, samen met die van ons. Deze zegt: "Ontwapen, ontwapen! Het zwaard van moord is niet de weegschaal van het recht."

Julia Ward Howe
Moederdag vredesverklaring, 1870

Proloog

Naomi

We hebben plezier ondanks de vernedering – of misschien wel juist daardoor. De blijdschap om mijn goed bestede leven is voldoende verweer tegen de haat en onderdrukking. God roept mij op om bij te dragen aan het algemeen welzijn en mijn eigen dagen vreugdevol te maken. Ik doe dat allebei, met elke ademtocht die mij gegeven wordt.

Naomi Wallace

1

May

Mei 1915

‘Ik denk niet dat dat verstandig is,’ fluisterde May in Johns oor. Ze weerstond de warmte van zijn lichaam dat tegen het hare drukte. Zijn vingers lieten haar rok meteen los.

Hij liet zich terugzakken op de matras, zodat de ruimte tussen hen in zich vulde met koele lucht, en keek haar aan terwijl hij het haar in haar nek streelde. Er liep een heerlijke rilling over haar rug.

‘We zijn bijna verloofd,’ stelde hij May gerust.

Haar adem stakte. Eindelijk verwoordde hij wat zij in haar hart voelde. ‘Weet je het zeker?’

Hij knikte langzaam en zijn bruine ogen vulden zich met verlangen.

Ze nam zijn gezicht tussen haar handen en haar duimen streelden zijn wangen terwijl ze naar hem opkeek. Met haar vingers kamde May door zijn zandkleurige haar. Hij glimlachte naar haar en zijn ogen fonkelden van liefde. Ze bracht haar lippen naar zijn mond, klaar om haar instemming te laten blijken met een hartstochtelijke kus.

Juist op dat moment sloeg de klok.

Ze liet haar hoofd terugvallen op de matras in zijn eenkamerappartement. Niet zo! Niet nu professor Kroeber hen verwachtte voor het diner.

May zuchtte diep en schraapte haar keel om haar eigen verlangen de kop in te drukken. ‘Binnenkort, dat beloof ik. Eerdaags ben ik er klaar voor, maar niet nu we ons moeten haasten.’

Hij knikte en glimlachte, maar de manier waarop hij zijn hoofd iets liet hangen liet zijn teleurstelling zien.

‘Zondag krijg ik van mijn nicht het pamflet van Margaret Sanger over geboortebeperving,’ zei ze, in de hoop dat hij zich niet gekwetst voelde.

‘Jij bent weer praktisch, zoals altijd,’ zei hij en hij zuchtte.

Ze haalde haar schouders op. Hij gaf haar een kusje en stond op. May kon niet zien wat hij voelde. Was hij boos? Ze had het ook niet zover moeten laten komen, maar het was zo heerlijk. Even overwoog ze zich te verontschuldigen.

John keek haar aan alsof hij wist wat ze dacht. ‘Denk niet dat ik ook maar iets anders voor jou voel dan zuivere liefde.’ Hij zuchtte. ‘Maar ik wil niets overhaasten totdat jij er net zo zeker van bent als ik.’

Een golf van opwinding overspoelde haar, waardoor haar hart op hol sloeg en ze wat hijgerig ademhaalde. Dit was liefde! May glimlachte, pakte zijn arm en kneep erin. Deze man, die zowel aardig als intelligent was, was haar schat! Ze haalde diep adem en dwong zichzelf om zich van hem af te wenden – voorlopig.

May en John liepen van zijn kleine appartement in Northside, Oakland, vlak bij de University of California in Berkeley, naar het huis van professor Kroeber in de Berkeley Hills. Binnen een kwartier leken ze te zijn getransporteerd naar het plateland van Napa. John hield haar hand vast toen ze de treden tussen de enorme sequoia’s en de felgroene graspollen door beklommen.

De trap eindigde bij een smalle straat. May bleef even staan

en draaide zich om om op adem te komen en om zich heen te kijken. Onder hen lag de baai te schitteren in het zonlicht. Op de andere oever stonden de hoge, moderne gebouwen van San Francisco. Die waren gebouwd na de aardbeving en de brand van 1906 en vormden het bewijs van de veerkracht van de stad en haar inwoners. In het noorden lagen de warme, bruine heuvels van Marin County met de kenmerkende ronde eikenbossen en vierkante, felgroene landerijen. Voorbij de zeestraat Golden Gate glinsterde de Stille Oceaan, totdat deze eindigde onder een dikke deken van grijze mist.

John pakte Mays hand en haar hart sloeg verwachtingsvol op hol. Dit was het moment waarop ze al weken wachtte. Ze hadden nu bijna een jaar verkering en over een paar dagen zou hij afstuderen. John keek haar aan en slikte. Ze glimlachte naar hem; haar ogen glommen van vreugde. Met een knikje moedigde ze hem aan zijn formele aanzoek te doen. Hij beet op zijn bovenlip, ademde in en zette zich schrap om de vraag te stellen. Toen draaide hij zich terug en keek nog eens over de baai.

De moed zonk haar in de schoenen.

‘Bijna net zo prachtig als het uitzicht vanaf Indian Rock,’ zei hij. ‘Ik denk dat je daarvandaan het allermooiste uitzicht op San Francisco hebt. Dit is de beste kant van de baai, maar zeg dat niet tegen mijn ouders.’

Ze haalde diep adem in de hoop dat haar gekrenkte hart wat tot rust kwam.

Om haar teleurstelling en onbegrip te verbergen zei ze gekscherend: ‘Ik zal dat niet tegen je familie zeggen, of tegen wie dan ook uit die stad. Na de aardbeving zijn er al meer dan genoeg mensen naar Oakland gekomen. Ik hoef er niet nog meer aan te moedigen om East Bay tot hun thuis te maken.’

‘Ben ik dan zo’n last voor jouw mooie stad?’ vroeg hij.

Ze zweeg even, legde een vinger tegen haar lippen en keek omhoog, alsof ze diep nadacht. ‘Ik neem aan dat er voor jou nog wel ruimte is, maar dan ook alleen voor jou.’ Ze lachte

en kuste zijn warme lippen. Ze had een oppervlakkig kusje bedoeld, maar hij legde zijn hand tegen haar wang en ze verloor zich even in het moment.

Toen ze elkaar weer loslieten, weerspiegelden zijn glimmende ogen de hunkering in haar hart; ze bevestigden naar haar idee dat hij haar diepste verlangen deelde. May moest erop vertrouwen dat hij eerst vast werk wilde hebben.

Aanstaande woensdag zou John promoveren tot doctor in de antropologie. Misschien kreeg hij daarna wel een baan in Noord-Californië aan de Stanford University of Mills College, zodat ze dicht bij hun families bleven; die van hem in San Francisco, die van haar in Oakland. Zo niet, dat zou hij een baan zoeken aan een van de vele instituten voor hoger onderwijs in Zuid-Californië. Een titel behaald aan de University of California stond zo hoog aangeschreven dat ze er zeker van was dat ze de staat niet hoefden te verlaten.

Nadat May twee jaar geleden haar diploma had behaald aan de Oakland High School, had ze alleen gesolliciteerd op banen aan de University of California. Als secretaresse op de faculteit voor antropologie had ze veel geweldige studenten ontmoet. Een paar maanden flirten met John had geleid tot de respectvolle liefdesrelatie waar ze naar verlangde en die nu snel zou uitgroeien tot een levenslang huwelijk.

Ze schudde haar hoofd leeg en zei met een glimlach: 'We mogen niet te laat komen.'

Hij sloeg linksaf en liep een paar meter de straat in naar het huis met de bruine dakpannen, waar professor Kroeber woonde, zijn mentor en haar werkgever.

Het was een bijeenkomst om feest te vieren en afscheid te nemen. Als secretaresse van de faculteit had ze nog nooit de felbegeerde uitnodiging voor een etentje bij professor Kroeber thuis ontvangen, maar ze was ervan overtuigd dat ze hartelijk ontvangen zou worden als vriendin van John. Professor Kroeber was vooruitstrevend op het gebied van maatschappelijke gelijkheid en ze wist er niet van dat hij ooit blij had

gegeven van enig klassenvooroordeel. Ze was er trots op dat ze zijn onderzoek steunde en zou de samenwerking met hem gaan missen.

Mevrouw Kroeber, een eenvoudige maar zelfverzekerde vrouw, loodste hen een prachtige woonkamer met roodhouten lambrisering in.

‘Een echte Mayback!’ fluisterde John in haar oor, waarmee hij nogmaals liet weten dat de bekende architect die hij zo bewonderde dit huis had ontworpen.

‘Bijna net zo mooi als een ontwerp van Julia Morgan,’ antwoordde May.

Zoals ze had gehoopt, lachte hij. Als ze kans kreeg, kwam ze op voor de veelbelovende architecte. Het was onwaarschijnlijk dat ze zich ooit een onder architectuur gebouwd huis zouden kunnen veroorloven, maar ze hadden het samen graag over ontwerpen. Nadat ze allebei waren opgegroeid in sierlijke victoriaanse huizen hadden ze een voorkeur voor de moderne eenvoud van de arts-and-craftsbeweging ontwikkeld.

Thomas King, ook een promovendus, en zijn vriendin Judith Hunt zaten op een bank tegenover professor Kroeber. Ishi zat naast de professor in een gestoffeerde stoel met hoge rugleuning. Zijn donkere haar en huid staken af tegen de crèmekleurige stof. May richtte haar blik omlaag. Zijn blote voeten op het rode, oosterse tapijt vormden een grappig contrast met zijn westerse pak. Een lieve glimlach verspreidde zich over zijn gezicht, maar hij keek haar niet aan. Volgens de gewoonte van zijn stam maakte hij geen oogcontact en hij sprak haar ook niet rechtstreeks aan, want ze was een vrouw die niet tot zijn familie behoorde. Desondanks straalde hij warmte en rust uit.

Ishi's levenshaal was even hartverscheurend als inspirerend. In 1911 stond hij een aantal weken op de voorpagina van de krant. De hele staat – misschien zelfs het hele land – volgde in die tijd zijn verhaal met grote belangstelling. Nana Lisbeth was zo geroerd geweest dat er tranen over haar wangen liepen

toen ze het verslag in de *Oakland Tribune* las.

Ishi was Oroville in Californië binnengelopen, blootsvoets en uitgemergeld, omgeven door geheimzinnigheid omdat hij geen Engels sprak. Voordat zij daar werkte, had de faculteit van de professor in de krant gelezen over zijn benarde situatie en geregeld dat hij uit de gevangenis werd vrijgelaten en naar de universiteit kwam.

Na verloop van tijd had Ishi uitgelegd dat hij de laatste van het Yahi-volk was, een indianenstam uit Californië. Kort na de burgeroorlog was zijn gemeenschap bijna uitgeroeid tijdens het bloedbad van Three Knolls. Een kleine groep had zich vijf decennia lang verborgen gehouden in de heuvels. De een na de ander was overleden, totdat Ishi alleen was overgebleven. De hongerdood nabij had hij zich overgegeven aan een onzeker lot in een samenleving die zijn volk zo goed als had uitgemoord.

Sinds hij uit zijn schuilplaats was gekomen, nu vier jaar geleden, had hij gewoond en gewerkt in het Antropologisch Museum van de University of California bij het Golden Gate Park in San Francisco.

Nana Lisbeth en momma waren diep onder de indruk van het feit dat May hem meerdere malen had ontmoet wanneer hij naar de faculteit kwam voor een ontmoeting met professor Kroeber en zijn studenten of om een geluidsopname te maken van de Yahi-taal en bijbehorende mythologie.

Op zondag liet Ishi aan de museumbezoekers zien hoe handig hij een boog, pijlpunten en vuur maakte. May had zijn overlevingstalenten nog niet gezien, maar was zeker van plan er kennis mee te gaan maken als ze naar de Panama-Pacific Exhibition ging, de maandenlange wereldberoemde tentoonstelling in San Francisco ter gelegenheid van de opening van het Panamakanaal.

Mevrouw Kroeber stond in de deuropening en zei: 'We zijn compleet en het eten is klaar, dus kom alsjeblieft allemaal aan tafel.'

May bloosde toen ze dacht aan de reden waarom ze zo laat waren. Ze bracht haar hand naar haar gezicht, alsof ze kon voelen dat haar wangen rood waren. Naar John durfde ze niet te kijken, want dan ging ze misschien nog meer blozen.

Tijdens een eenvoudige maaltijd van gebraden kip en aardappelen bespraken ze de nieuwtjes van de faculteit.

‘Vertel ze ons nieuwtje maar,’ spoorde Judith Thomas aan.

‘Ik heb een baan aangenomen bij het Whittier College in Los Angeles County,’ maakte hij bekend.

‘Gefeliciteerd!’ riep mevrouw Kroeber uit.

‘Geweldig,’ reageerde John, maar May hoorde de jaloezie in zijn stem.

‘Wolverdiend,’ viel professor Kroeber hen bij.

‘Judith en ik gaan volgende week trouwen en reizen eind juni af naar het zuiden,’ vervolgde Thomas.

Afgunst schoot door haar heen, want zij wilde haar toekomst ook geregeld hebben. May haalde diep adem, dwong zichzelf te glimlachen en feliciteerde hen ook. John kneep in haar hand.

Judith wendde zich tot May. ‘Jij wilt mijn bruidsmisje zeker wel zijn?’

‘Natuurlijk,’ antwoordde May, maar ze vond zelf dat het leeg klonk. Ze genoot wel van Judiths gezelschap, maar de vrouw van het stel waarmee zij en John regelmatig uitgingen zou nooit naast haar staan wanneer zijzelf ging trouwen. Die eer viel haar nichten te beurt: Elena en Tina. Judith had echter geen familie in de buurt, dus het was logisch dat ze May vroeg.

‘Zaterdag om twee uur in de kapel van de campus. We hopen dat jullie dan allemaal komen,’ nodigde Thomas het hele gezelschap uit. Daarna zei hij tegen May en John: ‘Ik ben bang dat onze excursie naar de Panama-Pacific Exhibition ons laatste uitje met z’n vieren zal zijn.’ Ze waren van plan met hun vieren de baai over te varen om de wereldtentoonstelling te bezoeken.

John zei: ‘May kijkt ernaar uit om jou daar bezig te zien,

Ishi. Ik heb haar verteld dat jij vuur lijkt te kunnen maken van lucht.’

Ishi gaf een knikje.

Professor Kroeber zei, op een toon die ieders aandacht trok: ‘Ik ben erg blij met Ishi’s talenten als een tegenwicht tegen de eugenetici. Hun buitensporig grote stand op de tentoonstelling wordt buitengewoon goed gefinancierd door Kellogg. Zij pleiten ervoor om de voortplanting van de oorspronkelijke bewoners van deze natie te beperken en immigratie te verbieden, behalve vanuit Noord-Europa. Hun gevaarlijke darwinistische argument zal leiden tot gedwongen sterilisatie.’

Met afschuw legde mevrouw Kroeber uit: ‘Zij pleiten zelfs voor een eugenetica-register om een stamboom van fokparen te creëren – voor mensen. Als ze konden, zouden ze zelfs een huwelijk tussen een Noor en een Griekse verbieden. Tenminste, daar lijkt het op.’

May hapte naar adem. Ze wist dat er een enorm meningsverschil bestond binnen de antropologie, maar ze had zich niet gerealiseerd dat de eugenetici goed georganiseerd en hun opvattingen zo extreem waren.

John antwoordde: ‘Zouden ze niet gruwelen van het feit dat bij ons ook vrouwen, mensen van kleur en Chinezen studeren?’

Het gezelschap mompelde instemmend. De University of California was er bijzonder trots op dat de studentenpopulatie niet beperkt was tot witte mannen, zoals bij veel andere instituten voor hoger onderwijs. Al vanaf de oprichting was deze universiteit vooruitstrevend geweest.

De avond vloog voorbij. May keek goed naar mevrouw Kroeber, naar de manier waarop ze iedereen op het gemak stelde en bij het gesprek betrok – binnenkort zou dit ook haar taak zijn. De gastvrouw stelde vragen, maakte opmerkingen en veranderde zo nodig van onderwerp. Heel elegant was ze het ene moment kokkin of bediende en dan weer gastvrouw.

‘Niet één opmerking over de *Lusitania*,’ zei May terwijl ze met de tram naar haar huis reden, zo’n anderhalve kilometer ten zuidwesten van de campus, in de wijk Santa Fe. Het bouwproject van arbeiderswoningen, ver van het stadscentrum van Oakland, was een van de vele die in de afgelopen tien jaar langs het spoor tussen Oakland en Berkeley uit de grond waren gestampt.

Een paar dagen nadat May in 1913 de middelbare school had afgerond, had nana Lisbeth hun pension vlak bij het centrum verkocht en het huis gekocht waar ze nu woonde, in een buitenwijk, met moderne voorzieningen zoals elektriciteit en een gasfornuis. De bungalow met twee slaapkamers was wat krap voor drie personen, maar zou groot genoeg zijn voor nana Lisbeth en momma zodra May getrouwd was en haar eigen huishouden had.

‘Eerlijk gezegd heb ik het onderwerp vermeden, omdat dat dan de hele avond het gesprek zou hebben beheerst,’ antwoordde John. ‘We hebben tenslotte nog maar een paar dagen om gezamenlijk over ons onderzoek na te denken. De speculaties over mogelijke deelname aan de oorlog in Europa worden vervelend. We doen het of we doen het niet. Ik heb geen idee hoe dat mijn leven gaat beïnvloeden.’

‘Dat ben ik met je eens. Er zijn goede argumenten voor beide opvattingen en mijn mening zal die van onze leiders niet beïnvloeden.’ May veranderde van onderwerp. ‘Professor Kroebers beschrijving van de eugenetici-stand vond ik verontrustend. Ik kan me nauwelijks iets aanstootgevers voorstellen in het San Francisco van nu.’

‘Binnenkort zien we het zelf,’ zei John. ‘Heel veel collega’s hebben totaal geen respect voor andere rassen. Ik wil het bewijsmateriaal van de eugenetici graag met eigen ogen zien, hoewel ik weet dat het meeste ervan denigrerend en onjuist is.’

May was blij dat ze het eens waren over zo’n controversieel onderwerp.

Onder aan het trapje van haar huis bleef ze stilstaan. Het was laat, te laat om John nog binnen te vragen. Alleen het licht bij de voordeur brandde nog. Momma en nana Lisbeth sliepen waarschijnlijk al en dus leunde May voorover om haar geliefde te kussen. Toen ze weer afstand nam, bonsde haar hart en voelde ze een aangename spanning in haar borst.

Ze fluisterde in zijn oor: ‘Was het maar alvast zover dat we ’s avonds geen afscheid meer hoefden te nemen.’

Hij pakte haar stevig vast en liet haar toen met een zucht weer los. Ze deelde zijn frustratie – en verlangen. Het was een grote stap, maar ze was bereid om die samen met hem te nemen. Zolang hij daadwerkelijk dacht aan een toekomst samen en ze de middelen gebruikte om een zwangerschap te voorkomen, zag ze geen reden om de vleselijke geneugten uit te stellen. Gelukkig zou ze het pamflet van Margaret Sanger over gezinsplanning, waardoor de activiste voor vrouwenemancipatie in de gevangenis was beland, snel van Elena krijgen. Mevrouw Sanger, de meest gevierde voorvechtster van geboortebeperving in het land, was voor May en de meeste vrouwen van de unitariërskerk een heldin. May dacht aan de krachtige woorden van mevrouw Sanger, waarmee ze het volmondig eens was: ‘Afgedwongen moederschap is de meest absolute ontkenning van het recht van een vrouw op leven en vrijheid.’

Bij de voordeur keek May nog een laatste keer om en zwaaide. Johns sensuele glimlach bevestigde dat het voor hem ook moeilijk was om afscheid te nemen en haar hart begon te dansen. *Wat een fijn verdriet*, dacht ze met een glimlach.

Ze dwong zichzelf het donkere, stille huis binnen te gaan. Daarna leunde ze tegen de gesloten deur en haalde diep adem. *Nog maar een paar van dit soort dagen*, stelde ze zichzelf gerust.

Ze trok haar schoenen uit en maakte zich op haar kou-senvoeten klaar om naar bed te gaan. Zodra ze in bed stapte, draaide haar moeder zich om en fluisterde: ‘Welterusten, May.’

May zuchtte. ‘Welterusten, momma. Slaap lekker.’

May lag in bed met haar rug naar momma en keek uit naar de dag waarop ze in bed zou kruipen naast haar man, doctor John Barrow.

★★★

De volgende ochtend had nana Lisbeth een snoeischaar en spelden bij zich toen ze de deur uit gingen om naar de kerk te gaan. Ze bleven in hun voortuin staan en de vrouw met het witte haar begon de bloemen die ze had gekoesterd voor deze dag – Moederdag – af te knippen, tot ze alle witte bloemen, het symbool van liefde en protest, in haar handen had. Ze knipte ook twee scharlakenrode anjers af, maar liet de rest staan.

De gemeenteleden van de kerk van May droegen witte anjers om de overleden moeders te eren en rode ter ere van de levende moeders. Die traditie was na de Burgeroorlog ontstaan, toen Julia Ward Howe moeders had aangemoedigd om een witte anjer te dragen uit protest tegen het feit dat hun zoons werden uitgezonden om in de strijd te sneuvelen. Decennia later had Anna Jarvis het symbool populair gemaakt als een eerbetoon aan het moederschap. Ze kreeg het zelfs voor elkaar dat er een federale wet kwam, die de tweede zondag in mei uitriep tot een dag waarop moeders werden geëerd.

Nu er oorlog woedde in Europa, droegen veel kerkgangers om twee redenen witte anjers: uit protest tegen deelname van de Verenigde Staten aan de strijd, en om hun overleden moeders te eren. De symbolen raakten met elkaar verstrengeld.

Nana Lisbeth gaf momma een speld en een witte anjer. Ze legde haar hand op haar borst en zei: 'Voor Ann Wainwright.'

Momma speldde nana de witte bloem op ter ere van haar moeder. Voor May was Ann Wainwright slechts een naam. Nana's vader, moeder en broer Jack waren, lang voordat May was geboren, aan de andere kant van het land, in Virginia, overleden. Ze waren personages in de verhalen van nana Lisbeth en voelden niet als familieleden.

Nana Lisbeth gaf momma een tweede witte bloem om die bij nana op te spelden. ‘Voor Mattie Freedman.’

May glimlachte. Deze bloem was een eerbetoon aan nana’s tot slaaf gemaakte verzorgster op de familieplantage Fair Oaks. Nana Lisbeth noemde Mattie haar ‘echte moeder’, de vrouw die haar het meest had gevormd.

May had Matties zoon Samuel en zijn nakomelingen in Chicago, Detroit en Memphis nooit ontmoet, maar de band tussen de twee families die in Oakland woonden, was hecht. Ze zagen elkaar een paar keer per jaar. Tante Jordan, nicht Naomi en neef Willie zag May toch als familie: een dierbare draad van liefde die in hun leven was geweven. Minder hecht dan oom Sam en tante Diana en hun kinderen, maar beslist geliefde familieleden.

‘En voor vrede.’ Nana Lisbeth hield nog een witte bloem voor momma omhoog om op haar borst te spelden.

Elke bloem op nana’s borst leek een gebed.

Nana Lisbeth keerde zich naar May en speldde een rode anjer op de borst van haar kleindochter. ‘Om jouw moeder te eren.’

May hoorde de opdracht in de stem van haar oma. Ze was de laatste tijd niet erg aardig geweest tegen momma. Ze vond zelf dat dat kwam door de houding van haar moeder, maar nana Lisbeth wilde dat ze vriendelijker waren tegen elkaar. May was zover om meer afstand te nemen, om het bed te delen met haar man in plaats van met haar moeder. Ze verlangde naar een eigen huis en een eigen gezin, los van haar oudere familieleden. Momma had niets verkeerd gedaan; May wilde gewoon een ander leven dan dat waar momma genoeg mee had genomen. Momma was na de dood van haar man nooit hertrouwd, had nooit gereisd en alleen anderen gediend; eerst in hun pension en nu als verkoopster.

May zou de echtgenote van een universiteitsmedewerker worden, omringd door interessante gesprekken en intellectuele nauwkeurigheid. Heel anders dan momma, die verkoop-

ster was en inwoonde bij haar oude moeder. May was beslist dankbaar voor het leven dat haar moeder en grootmoeder haar hadden gegeven nadat haar vader was overleden. Ze wist dat ze hard werkten, maar ze liet zich niet beperken door haar moeders gebrek aan ambitie.

Nana Lisbeth stak May een witte anjer toe en trok vragend een wenkbrauw op. Wilde May er een dragen voor de vrede? May zuchtte. Natuurlijk wilde ze vrede, maar was ze wel tegen deze oorlog? Er waren goede argumenten om zich er niet in te mengen en net zulke goede om wel mee te vechten. Ze moest nog beslissen waar ze stond en wilde geen anjer dragen alleen maar om mee te gaan in een algemeen idee. Ze schudde haar hoofd.

‘Ik wil er van elk een,’ zei momma.

Nana Lisbeth gaf haar twee anjers, die momma zelf opspelde.

‘En, heeft hij gisteravond een aanzoek gedaan, zoals je had gehoopt?’ vroeg nana Lisbeth aan May terwijl ze met de tram over Telegraph Avenue reden.

Ze waren onderweg naar de dienst in de unitariërskerk in Oakland. De kerk in Berkeley was dichterbij hun nieuwe huis, maar haar moeder en grootmoeder bleven trouw aan de gemeente waarin ze actief waren sinds ze betrokken waren geraakt bij de suffragettebeweging in de jaren negentig van de vorige eeuw.

May vond hun houding ten aanzien van vrouwenrechten zowel amusant als vervelend. Ze waren ervan uitgegaan dat zij na de middelbare school zou trouwen en haar eigen leven zou gaan leiden, maar leken te denken dat ze te onafhankelijk werd in het accepteren van John. Ze vermoedde dat dat kwam omdat hij bijna al hun uitnodigingen voor het avondeten had afgeslagen. Hij had het te druk met zijn studie en vond

haar familie niet interessant genoeg om elke week te komen eten. Wel was hij vaak genoeg gekomen voor May. Tijdens een maaltijd op zondag had hij zelfs tante Diana, oom Sam en hun kinderen ontmoet.

May deelde wel hun angst dat ze door haar huwelijk met John niet meer in de buurt zou wonen, maar ze moesten accepteren dat ze volwassen was en haar eigen leven ging leiden.

Nana Lisbeth en momma waren allebei weduwe en na de dood van hun echtgenoot niet hertrouwd. Toen ze nog klein was, was Mays vader voor zijn werk naar Hawaii gegaan en daar was hij overleden. Ze konden niet eens een graf bezoeken. Momma was zo van streek door zijn overlijden, dat ze het nooit over hem had, ook niet op hun trouwdag, zijn sterfdag of zijn verjaardag.

May wist slechts twee dingen over haar vader: hij was in zijn eentje als jongeman vanuit Duitsland geïmmigreerd en hij was alleen in Hawaii overleden. Hij was een gapend gat in haar hart en hoofd. Hoezeer ze ook wilde dat momma sterk genoeg was om over hem te praten, dat was ze gewoonweg niet.

Mays kindertijd daarentegen was gevuld geweest met verhalen over grampa Matthew en de groentewinkel die hij en nana Lisbeth waren begonnen nadat ze in 1873 naar Oakland waren verhuisd. Op familiebijeenkomsten hoorde ze zoveel verhalen over hem dat ze het idee had dat ze hem had gekend. Elke week bezocht nana Lisbeth het graf van grampa Matthew op kerkhof Mountain View. Toen ze jong was, had May haar vergezeld, maar die gewoonte was verwaterd toen ze ouder werd.

May schudde slechts haar hoofd in antwoord op de vraag van haar oma. Ze ging er niet verder op in omdat ze geen zin had om het op te nemen voor John of om hun mening over haar leven aan te horen.

Mays oom en tante en nicht zaten al op hun vaste plaats in de kerk. Ze ging naast haar nicht zitten, boog zich over de buik van Elena en zei: 'Hallo, daarbinnen!'

Elena lachte en wreef over de lichte bobbel.

'Hoe voel je je?'

'De misselijkheid is eindelijk verdwenen en ik heb weer energie. Halleluja!' zei Elena blij.

'Geweldig.'

May straalde. Zij en Elena gingen met elkaar om als zussen, vooral sinds Elena's oudere zus Tina vier jaar geleden naar Martinez was verhuisd. Elena was degene bij wie May haar hart kon uitstorten. Ze zagen elkaar minstens een keer per week: in de kerk, met aansluitend het zondagsdiner bij tante Diana en oom Sam. Hopelijk werd de band nog hechter zodra Elena moeder was geworden. May was van plan haar zoveel mogelijk te gaan helpen.

'Hoe was het etentje?' vroeg Elena.

'Heerlijk,' zei May en ze voegde eraan toe: 'En ook wat teleurstellend.'

'Geen aanzoek?'

May schudde haar hoofd. 'Hij bleef even boven aan een trap staan en we genoten van het prachtige uitzicht over de baai. Hij was het met me eens dat East Bay te verkiezen is boven San Francisco. En toen hij zijn keel schraapte op een manier die me deed denken dat dit hét moment zou kunnen zijn, bonsde mijn hart al in mijn keel. Maar we kusten elkaar alleen en liepen daarna verder.'

May zuchtte.

'Waar wacht hij nog op?'

'Hij wil een vaste baan voordat hij een aanzoek doet; daar ben ik van overtuigd. Zijn toekomst is nog steeds onzeker.'

'Nou, dat is wel handig,' zei Elena vrolijk, maar haar ogen zeiden iets anders.

'Wat bedoel je?'

'We hebben altijd gezegd dat onze kinderen net zo hecht

zouden worden als broers en zussen, net als wij. En ik ben blij voor je, want John is een succesvolle en aardige man. Maar ik ben egoïstisch genoeg om te hopen dat je niet gaat verhuizen.'

May kreeg tranen in haar ogen. 'Ik ben het met je eens. Een verhuizing is zowel opwindend als verschrikkelijk. Ik hoop nog steeds dat een plaatselijke universiteit hem een baan zal aanbieden.'

Dominee Simmonds liep door het gangpad en de dienst begon met een van Mays lievelingsliederen: *My Life Flows on in Endless Song*. De muziekkeuze vond ze altijd een indicatie voor het verdere verloop van de dienst. Ze keek naar het prachtige gebrandschilderde raam en de enorme roodhouten balken boven haar hoofd. Verdriet welde in haar op. Ze zou het missen als ze niet meer elke week samen met haar familie naar de kerk kon gaan. John had geen belangstelling om regelmatig de dienst bij te wonen, maar hij was wel enthousiast over de waarden van de unitariërs. *Mills College*, hoopte of bad ze; soms was er weinig verschil tussen die twee. Ze bleef hopen dat John daar een baan aangeboden zou krijgen, zodat ze in Oakland konden blijven.

May haakte haar arm door die van Elena en drukte die even tegen zich aan.

Na de slothymne en de zegen liep de familie naar het huis van oom Sam en tante Diana voor het gezamenlijke diner. Om even wat privacy te hebben, liepen May en Elena wat langzamer dan de rest. May fluisterde in het oor van haar nicht: 'Heb je het pamflet bij je?'

'Zoals beloofd.'

'Bij jou heeft het toch gewerkt?' vroeg May.

Elena knikte. 'Twee jaar, totdat –' Elena wreef over haar buik – 'het niet meer werkte.' Ze lachte. 'Peter en ik zijn er grotendeels klaar voor. In een ideale wereld zou dit zijn gebeurd nadat ons huis verder opgeknapt was, maar we redden het wel. Hoewel ze een verrassing is, is ze zeer welkom.'

'Je lijkt er zo zeker van dat je een meisje krijgt.'

‘Als ik het maar vaak genoeg zeg, zal God mijn gebed verhoren.’

May lachte. ‘Je weet dat dat niet zo werkt.’

‘Dat zeggen de wetenschappers inderdaad. Maar mijn bubbi is er zeker van dat God nog steeds beslist of het een jongen of een meisje wordt.’

May lachte weer.

‘Ik gebruik de wetenschap graag wanneer mij dat uitkomt en de folklore als die me beter past,’ zei Elena.

May zei: ‘Weet je nog dat je altijd zei dat je met een meisje zou trouwen?’

Elena keek weemoedig. ‘O, wat was ik toch heerlijk jong en naïef.’

‘Dan zei ik steevast: “Twee meisjes kunnen niet met elkaar trouwen!”’

‘En dan vroeg ik: “Waarom niet?”’

‘En ik zei dan: “Ik ken geen meisjes die met elkaar getrouwd zijn.” En dan zei jij: “Wel als ik eenmaal getrouwd ben.”’

Ze lachten allebei.

Elena kwam terug op het onderwerp gezinsplanning. ‘Het pamflet is niet lang. Het is in heel duidelijke taal geschreven en gemakkelijk te lezen. Ik gebruikte een spons die was gedoopt in carbolzuur en glycerine. Helaas heb ik nooit een winkel gevonden waar ik een pessarium kon kopen, want dat klinkt een stuk prettiger. Na de daad spoelde ik altijd met Lysol, maar ik nam niet altijd het laxemiddel, zoals mevrouw Sanger adviseert.’ Elena trok een gezicht terwijl ze over haar buik wreef en zei: ‘En ik denk dat we daarom nu dit schatje krijgen.’

‘Het is wel heel veel werk,’ merkte May op.

‘Minder werk dan een baby krijgen, en als je een goede man hebt ook veel leuker.’ Elena lachte, haar mond wijd open en haar hoofd achterover. Ze zag eruit als tante Diana: vol leven en blijdschap.

En zij kende een geheim dat May nu ook graag wilde kennen.

Hoe doe je recht in een verdeelde wereld?

May en Naomi zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden omdat hun grootmoeders samen opgroeiden op een plantage in Virginia. Nu is het 1915 en belooft de twintigste eeuw sociale veranderingen en gelijke kansen.

May is een jonge witte vrouw en staat op het punt aan het onafhankelijke leven te beginnen waar ze altijd van heeft gedroomd. Naomi is verpleegster, moeder en leider van een burgerrechtenbeweging en heeft eindelijk een huis kunnen kopen voor haar familie. Maar dromen kunnen zo uiteen spatten. Mays toekomst staat op zijn kop, en Naomi wordt niet geaccepteerd door haar witte burens.

Ondertussen zet de Eerste Wereldoorlog de verhoudingen in het land op scherp. In het tumult van een veranderende natie steunen de twee vrouwen elkaars zoektocht naar bevrijding en waardigheid.

Laila Ibrahim woont met haar gezin in een kleine gemeenschap in Berkeley, Californië. Veel van haar inspiratie haalt ze uit ervaringen met multiraciale ontwikkelingspsychologie. *Rode anjer* is het vierde deel in de serie *De eerste krokus*, maar kan ook los worden gelezen.

NUR 302

ISBN 978 90 297 3635 0

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT